

РЕЦЕНЗИЯ

От доц. дсн Милена Якимова, катедра Социология, СУ, избрана за член на научно жури със заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ проф. дфн Анастас Герджиков № РД 38-102 от 13.02.2019 г.

На дисертационен труд на тема *Ролята на интернет технологиите и социалните мрежи за гражданското участие в България (на примера на протестите юни 2013 – юли 2014 година)* с автор Константин Петров Павлов

За присъждане на образователната и научна степен доктор по 3.1. Социология, антропология и науки за културата. Дисертационният труд на Константин Павлов е насочен за публична защита след вътрешна защита в първичното звено, катедра Социология.

Константин Павлов е зачислен като докторант по социология на 20.02.2015 г. с научни ръководители проф. дпн Нели Огнянова и проф. д-р Петя Кабакчиева.

Предоставил е дисертационен труд с обем 249 страници, разпределени в увод, три глави, заключение, приложение с календара на изследваните протести и библиография от 294 заглавия.

Проблематиката на дисертационното изследване е несъмнено актуална: връзките и взаимодействията на технологичната среда с формите и процесите на колективна мобилизация. В частност – влиянието на интернет комуникацията върху формите на гражданска активност с оценка на потенциала на това въздействие върху демокрацията. Работата е интердисциплинарно изследване на колективните мобилизации и социалните движения и демонстрира превръщането на летните протести от 2013-2014 г. в България от гражданска интернет мобилизация в мрежово социално движение.

Тук трябва да подчертая първия приносен момент на дисертационния труд: създаден е консистентен изследователски модел, който не гледа на технологичната среда като на просто средство, инструмент на колективните мобилизации, а конструира едно смесено пространство, като (казано пределно просто) отчита, че за да оценим и анализираме формите

на колективни мобилизации, не е достатъчно да „излезем на улицата“. За целта докторантът е направил собствена аналитична машинария, кръстосвайки аналитичните модели на Норбърт Керстинг и на Мануел Кастелс, за да изследва как се комбинират форми и инструменти на онлайн и офлайн участие в протестите, какво е влиянието на интернет средата върху окупацията на физическо пространство и обратно (тоест как се смесват двете) и какво е влиянието на това мрежово социално движение върху демократичната среда.

Тук ясно е очертана принципната амбивалентност на интернет средата: децентрирана (непозволяваща контролът върху един сегмент да се тотализира до контрол върху цялото, нито дори да се разпространи в друг сегмент); но от друга страна – непрозрачна, заради непрозрачността на алгоритмите, което позволява непроследимост на цензурата, мутация на цензурирането на съдържание.

Но тук възниква и първият проблем, с който се залавя дисертацията: как се изследва хоризонтална организация, която няма лидери, митинги, речи и координационно тяло? И в добавка как да се изследва тази хетерогенна, гигантска и разпръсната информация?

Тук искам да подчертая втория основен принос на дисертацията на Константин Павлов: използването на хаштаговете като инструмент за организиране на тази хетерогенна и разпръсната комуникация в структурирани теми и като инструмент за мерене на интензивност на участието, благодарение на който вече могат да бъдат съпоставени интензивностите на онлайн и офлайн участието.

Ползвайки същия инструмент, впрочем, и протестната общност се самоорганизира, но не йерархично, а мрежово. Със същия инструмент пък докторантът анализира база данни с близо 190000 реда. Експериментално са подбрани 6 хаштага, чиято представителност е тествана чрез исторически анализ и анализ на свързаността, тоест направена е сериозна проверка на надеждността на инструмента и на валидността на данните.

Сега специално искам да подчертая строгостта, с която е изработено изследването: всяко допускане е подложено на проверка за надеждност, разпространението на хаштаговете е съпоставено по дни и часове с офлайн активността, изследвани са циклите на разпространение и е доказан техният вирален характер. През виралността – динамиката на виралните

процеси на разпространение на различните типове съдържание – работата демонстрира, че става дума за истински обществен феномен, в който гражданите повдигат претенции спрямо властта, тоест феномен на гражданско участие, а не дирижиран и промотиран процес. И тук възниква важен въпрос: как да обясним това, че при ясно изразено обществено действие обществото продължава да не вярва, че е способно на недирижирано обществено действие? Позволява ли изследването на Константин Павлов да се направи хипотеза за това?

Връщайки се към работата, трябва да се подчертае тук пореден приносен момент: операционализиран е аналитичен инструмент, който позволява да различаваме спонтанни граждански активизации от дирижирани мероприятия.

Иначе, просто казано, работата доказва тезата, че колкото повече хаштагове, толкова повече хора са на улицата. Тоест опровергана е хипотезата за онлайн активността като индулгенция за гражданско неучастие и е демонстрирано, че протестите от 2013-2014 г. добиват вида на мрежови социални движения – с присъщата им синхронизация на участието в киберпространството и в градското пространство, тази синхронизация, която Кастелс нарича „хибридно пространство“. Като е доказана тази връзка, можем да разберем и кога е пикът на протестното движение. Тоест Константин Павлов е изработил и инструмент за исторически анализ.

Употребата на хаштаговете достига своя връх в нощта на 23 срещу 24 юли (известна като нощта на белия автобус). Нарастването на употребата започва в 18 ч., а пикът е в 22 ч. (абсолютният пик за времето на протеста – 1700 употреби за един час) и съвпада със случката с белия автобус, по време на сблъсъка между жандармерия и протестиращи, съпътстван от огромна употреба на хаштаговете докъм 2 ч. през нощта. Постепенен спад настъпва в 4 сутринта, когато и депутатите биват изведени от НС.

Тук ще подчертая два момента от анализа. Първият е, че изцяло през социалните медии на тази дата протестът се пренасочва от площад „Независимост“ към обсада на парламента и това се случва, без някой да го разпореди, а при самото коментиране какво правят депутатите, хората просто се стичат около парламента – „вирален процес на делиберация и

гласуване с краката“. Мигновеното пренасяне на протеста, което става през хоризонталните мрежи и хаштаговете, което не би било възможно през йерархична организация, е отчетлив индикатор на хибридно пространство на мрежовите социални движения.

И тук е вторият ми въпрос: можем ли да изключим това партийно мобилизирани протести да имат тази структура (на виралност и на хибридность на пространството)?

Този въпрос е чисто аналитичен, а не исторически. Защото дисертационното изследване на Константин Павлов изследователски прецизно и надеждно демонстрира как формите на организация (Протестна мрежа, медии, партии като Да, България и ДЕОС) са форми на реорганизация и кристализация на протестната енергия, а не нейни инициатори.

Още един – страничен и неподчертан особено – момент на работата си струва да се открие. След анализа на голямата база данни за динамиката и характеристиките на разпространението на хаштагове и съпоставянето му с миграцията им в офлайн активността и с динамиката на офлайн активността докторантът е направил две контролни търсения с други инструменти, за да валидизира изводите си. Кривата, която дава единият от инструментите е доста сходна. Другата система обаче дава по-различна крива. Тази система е архив на медии. Тоест онова не особено подчертано предупреждение, което може да се извлече, е методическо: не можем да правим сериозно изследване на съвременните социални движения и колективни мобилизации, четейки, гледайки и слушайки медии.

Последният ми въпрос е свързан с демонстрираната от докторанта саморефлексивност на протестите, което е според Кастелс поредната черта на мрежовите социални движения. Въпросът е как можем да разграничаваме саморефлексивност от колективен нарцисизъм, освен по победата? Успяха ли тези мрежови мобилизации да променят социалното чувство за възможно, а през него и ценностите?

Авторефератът коректно предава същността на дисертационната работа, а приносите са действителни.

По темата на докторантурата си Константин Павлов има цели девет академични публикации, от тях – четири на английски език.

В заключение убедено препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди на Константин Петров Павлов образователната и научна степен доктор по 3.1. Социология, антропология и науки за културата, за което ще гласувам.

София, 23.04.2019 г.

Рецензент:

(М. Якимова)